

GERÇEK BİR ŞİİR HIRSIZI ŞERİFİ VE ÇALINTI DİVANI
“AS A REAL POEM THIEF ŞERIFI AND HIS STOLEN DIVAN”

Bünyamin TAŞ*

Öz

Klasik Türk edebiyatı şairlerinin söz öbeği, mısra, beyit ve nadiren de olsa tüm bir şiiri intihal ettiklerine yönelik bazı tespitler yapılmıştır. Başka dilde yazılan bir eserin Türkçeye uyarlanıp orijinal kaynağından söz edilmemesi gibi durumlar da olmuştur, fakat başka bir şairin eserinden olduğu gibi aşırılan şiirlerin yeni bir esermiş gibi tertip edilmesi pek karşılaşılan bir durum değildir. Şerifi adına istinsah edilen ve bilindiği kadarıyla bugün tek nüshası mevcut olan divandaki şiirlerin tamamının, istinsah farkı niteliğindeki cüzi farklar dışında, Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'ın *Bâğ-ı Behişt* adlı eserinde de aynen bulunması bu türden bir intihal şüphesini uyandırmaktadır. Şerifi adına istinsah edilen nüsha, *Bâğ-ı Behişt*'in yarısı kadar şiir ihtiva etmektedir. Şerifi nüshasında 205 şiir varken *Bâğ-ı Behişt*'te 402 şiir vardır. Bu şiirlerin tertip sırası bakımından da *Bâğ-ı Behişt*'le paralel olduğu görülmektedir. Aynı şiirlerin iki farklı mahlasla çoğaltılmış olması iki şekilde açıklanabilir: 1. Şair, belli bir dönem kullanmış olduğu mahlasını daha sonra değiştirip yeni bir mahlas seçmiş olabilir. 2. Bu durum bir intihal vakası olabilir. Eğer bir mahlas değiştirme durumu söz konusu değil ve intihalden söz edilecekse, intihal edenin kim olduğu da önemli bir soru olarak karşımıza çıkacaktır. Çalışmamızda bu ihtimallerden hangisinin söz konusu olduğu tartışılıp mahlas değiştirme durumu olmaması hâlinde intihal edenin kim olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şerifi, Divan, İntihal, Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas, Bâğ-ı Behişt

Abstract

There are some determinations that Classical Turkish literature poets made plagiarism by taking phrase, verse, couplet and rarely all the poem. There have been some cases that a work of art written in other languages adapted in to Turkish without citations. But it is not common that stealing from a poet the entire poem and showing it as a new work. The divan which copied by Şerifi has just one copy today. The poems in that divan are almost same with KuloğluŞeyhHacıİlyas's work of art called Bâğ-ı Behişt. It raises the suspicion of plagiarism. Şerifi's divan comprises half of Bâğ-ı Behişt's poems. At the Şerifi's divan there are 205 poems and in the Bâğ-ı Behişt there are 402 poems. The sequence of poems in divan are also similar with Bâğ-ı Behişt. Two poems to be replicated in the same way in two different pseudonyms mean: 1- The poet had been used for a certain period and then change the pseudonym with a new one. 2- This may be a case of plagiarism. If a pseudonym change is not in question and could be considered plagiarism. Then it is important question as to who did the plagiarism. In the case of this study, it is discussed which probability -pseudonym change or plagiarism- had made and if there is plagiarism, who did it.

Key Words: Sherifi, Divan, Plagiarism, KulogluSheikhHadji İlyas, Bag-ı Behisht

---

* Arş.Gör., Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bunyamin.tas@kirkklareli.edu.tr

Giriş

Şairlerin taklit, uyarlama, aktarma, etkilenme, şuarsuz olarak hatırlama (réminiscence) veya iktibas yoluyla başka metinlerle ilişki kurmaları edebî üretimin kaçınılmaz bir sonucudur. Zira rafine bir zihin faaliyeti olan edebî üretim, zihin sahibinin tecrübe ve birikimleriyle gerçekleşmektedir. Her an çevresiyle alışveriş halinde olan insan, geçmişlerin tecrübesini bilgi olarak öğrenirken aynı araçları kullanarak hayatı yeniden tecrübe eder. Bu itibarla bir şairin geçmişten, muhitinden ve bütün insanlar için aynı olan tecrübe araçlarından istifade edip başka şairlerle benzer his ve ifadelerde buluşması tabii bir durumdur. Bu sebeptir ki, bazı eleştirmenler ve araştırmacılar edebî eserlerde bulunan benzerliklere intihal deme konusunda son derece temkinlidirler. Metinlerarasılık kuramının başta gelen isimlerinden olan Julia Kristeva, herhangi bir metnin diğer metinlerin özümsemesi ve dönüşmesinden başka bir şey olmadığını söylerken aynı zamanda metinler arasında zorunlu bir benzerliğe işaret etmektedir (Aktulum, 2000: 41). Klasik Türk edebiyatındaki nazire söyleme geleneği; bu şiirde yaygın olarak başvurulan iktibas, telmih ve tazmin sanatları; divanlarda yer alan terbi, tahmis ve taştir gibi nazım şekilleri doğrudan doğruya metinler arası ilişki ile tesis edilmektedir. İsmail Ankaravî'nin iktibas sanatını belagat ve fesahat bahçesinin nuru olarak değerlendirip iktibas yapmayı ağaç aşılama benzetmesi, metinler arası alışverişin edebî üretimdeki yapıcı rolünün veciz bir ifadesidir (Ece, 2002). Metinler arası alışverişin edebî üretimdeki yapıcı rolüne bir örnek olarak Fuzûlî'nin

*Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapum bâd-ı sabâdan gayrı*

Şeklindeki beyti gösterilebilir. Fuzûlî'nin bu meşhur beyti, Necâtî'nin

*Beni ağlan beni kim üstüme gelmez öliceğ
Bir avuç toprağ atar bâd-ı sabâdan gayrı*

şeklindeki beytinden sonra ve muhtemelen ona nazire olarak söylenmesine rağmen, daha güzel bir ifadeyle söylendiği için şöhrette Necâtî'nin beytini geçmiştir. Bu benzerlikten dolayı Fuzûlî'yi kınayan veya yetersiz bir şair diye niteleyen de olmamıştır. Benzer bir yolla Ahmet Yesevî'nin doğu Türkçesi ile söylediği

*'İşking kıldı şeydâ mini cümle 'âlem bildi mini
Kaygum sinsin tüni küni minge sin ok kirek sin*

matlasıyla başlayan şiirindeki muhteva ve söyleyişin Yunus Emre'nin

*'İşkun aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanaram düni günü bana seni gerek seni*

matlalı şiiriyle batı Türkçesinde yeniden ifade edilmesi de müsamaha sınırları içinde değerlendirilen bir alışveriştir (İsen, 1997: 294-304; Sertkaya, 1999).

Anatole France, metinler arası alışverişte müsamahanın ölçüsünü "bir esaslı konu ilk bulanın değil de onu insanların kafasına kuvvetle yerleştirenlerindir" (aktaran Özgül, 2005) sözleriyle *daha iyi ifade etme* olarak belirlerken, La Monthe Le Vayer ise bu ölçüyü *olduğu gibi aşirmamak* şeklinde ortaya koyar: "İnsan, arılar gibi, kimseye zarar vermeden aşırabilir. Fakat bütün bir taneyi kaldıran karıncanın hırsızlığı asla taklit edilmemelidir" (aktaran Özgül, 2005). Divan şairlerinin söz öbeği, mısra, beyit ve nadiren de olsa tüm bir şiiri intihal ettiklerine yönelik bazı tespitler yapılmıştır (İsen, 1997; Sertkaya, 1999; Çeltik, 2005); fakat başka bir şairin eserinden olduğu gibi aşırılan

şairlerin yeni bir esermiş gibi tertip edilmesi, bu tespitlerin dışında bir olaydır. Tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Hacı Mahmud Efendi, 3398) bulunan *Şerîfî Dîvânı*, bütünüyle Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'ın *Bâğ-ı Behişt* adlı eserinden aşırılan şiirlerden oluşması bakımından Le Vayer'in asla taklit edilmemesi gereken hırsızlık diye tarif ettiği cinsten bir intihal numunesidir.

Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Şerîfî

Mutasavvıf bir klasik Türk edebiyatı şairi olan Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas [ö. 1657/1658], Halvetiyyenin Ahmediyeye kolunun Uşşakiyye şubesine mensuptur ve Âlim Sinan Efendi'nin halifesi olarak şeyhlik yapmıştır. Velut bir şair olan Kuloğlu'nun bugün bilinen 1500 civarında manzumesi ve tamamı tasavvufî mahiyette altı eseri vardır: *Mevlîd-i Nebî*, *Etvâr-ı Seb'a*, *Silsile-nâme*, *Dîvân-ı Hümmâyûn*, *Dîvân-ı Mesâbîh* ve *Bâğ-ı Behişt*. *Şerîfî Dîvânı*'ndaki 205 şiirin tamamını da muhtevî olan *Bâğ-ı Behişt*'te toplam 402 şiir vardır. Son iki şiir hariç baştan sona Kur'an ayetleri bağlamında yazılan eser, şiirlerin revî harflerine göre alfabetik olarak tertip edilmiştir. Eserde önce ilgili ayet, sonra o ayetten mülhem olan şiir yazılmıştır. Eser, bu yönüyle bir bakıma oldukça serbest bir tefsir özelliği arz etmektedir. Kuloğlu, *Bâğ-ı Behişt*'in hatime manzumesinde söylediğine göre eserini Allah'ın rızasını kazanmak için her bir ayete bir kaside yazmak suretiyle 1047 (1638) yılının Recep ayında başlayıp Ramazan ayında Kadir Gecesi'ne denk gelen bir Cuma günü bitirmiş ve ona *Bâğ-ı Behişt* adını vermiştir. *Bâğ-ı Behişt*'in birisi Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde (45 Hk 6266) diğeri ise Milli Kütüphane'de (06 Mil Yz A 8111) olmak üzere iki nüshası mevcuttur (Taş, 2013).

Kaynak eserlerdeki bilgilerden hareketle Şerîfî'nin kimliği hakkında kesin bir sonuca ulaşılamamıştır (Yazar-Kaçar, 2012: 31). Tek nüshası mevcut olan divanında da şairin kendisine dair herhangi bir kayıt yoktur. Dolayısıyla eldeki divan nüshasından başka bir eseri olup olmadığı da belli değildir. Divanda ayetler bağlamında yazılan toplam 205 şiir vardır.¹ Divandaki şiirlerin tamamı Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'ın *Bâğ-ı Behişt* adlı eserinde de, istinsah farkı niteliğindeki cüzi farklar dışında, aynen yer almaktadır. Revî harflerine göre alfabetik olarak tertip edilen bu şiirlerin, tertip sırası bakımından da *Bâğ-ı Behişt*'le paralel olduğu görülmektedir. Bu durum, şu iki problemi ortaya çıkarmaktadır: 1. Aynı şiirlerin hem *Bâğ-ı Behişt*'te hem de *Şerîfî Dîvânı*'nda yer alması, şairin mahlas değiştirmesinden kaynaklanıyor olabilir mi? 2. Eğer mahlas değiştirme durumu söz konusu değil ve bir intihalden söz edilecekse intihal eden kimdir?²

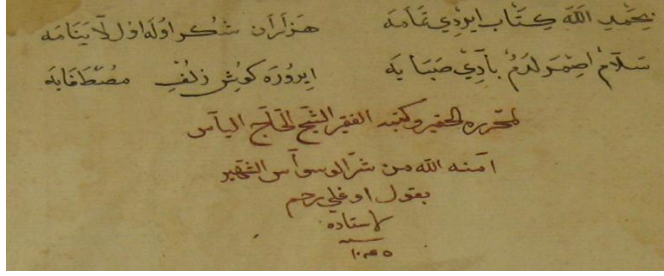
Mahlas Değişikliği yahut İntihal

Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'ın, *Dîvân-ı Hümmâyûn* (Beyazıt Devlet Kütüphanesi, 3596) ve *Dîvân-ı Mesâbîh* (Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, 43 Ze 362) adlı eserlerinin müellif hattı olduğu anlaşılan nüshaları bugün mevcuttur. Bu nüshalardaki

¹ Yaprak kopmasından dolayı yalnızca son birkaç beyitleri mevcut olan üç şiir de bu rakama dâhil edilmiştir. *Şerîfî Dîvânı*'nda bulunan şiirler, *Bâğ-ı Behişt*'teki şiirlerle aynı sırada tertip edilmiştir. Kopan sayfalardan önceki rekabe kayıtlarından ve şiirlerin *Bâğ-ı Behişt*'teki sıralarından hareketle yazmadan 62^a ve 105^a'dan evvel birer yaprak, 27^a ve 31^a'dan evvel de birkaç yaprak koştugu anlaşılmaktadır. Kopan yapraklarla birlikte yazmada 215 civarında şiir bulunduğu söylenebilir. Yayınlanan metinde 204 şiir vardır. Yazmadaki bir şiir (v. 54^b) sehven atlanmış olmalı. Aynı şekilde bazı beyitlerin okunmadan atlandığı, bazı beyitlerde ise anlam ve vezin kontrolü yapılmamasından kaynaklı aksamalar olduğu görülmektedir.

² Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'ın *Bâğ-ı Behişt* adlı eseri, tarafımızdan doktora tezi olarak hazırlanmaktadır. *Şerîfî Dîvânı* ile Kuloğlu'nun eseri arasındaki benzerlik, klasik Türk edebiyatında manzum tefsir niteliğindeki eserler ve *Bâğ-ı Behişt*'in bunlar arasındaki yerini araştırırken fark edilmiştir.

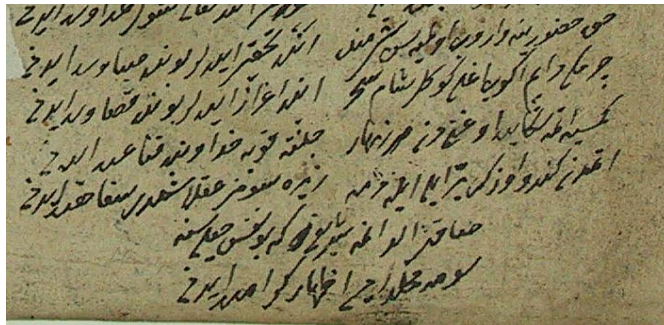
hatla Şerîfî Dîvânı'nın eldeki nüshasının hattı karşılaştırıldığında Şerîfî Dîvânı'nın farklı bir kişi tarafından istinsah edildiği anlaşılmaktadır:

(Dîvân-ı Mesâbîh, v. 280a)

(Dîvân-ı Hümayûn, v. 281a-281b)

(Şerîfî, v. 110b)

Telif/istinsah tarihi bulunmayan Şerîfî nüshasında eserin müellifine veya müstensihine dair de herhangi bir kayıt yoktur. Yalnız, nüshayı yayına hazırlayanların da dikkat çektiği üzere metinde kalem değişikliğine dair bir emare bulunmayıp nüsha boyunca hatalı mısra ve kelimelerin üzerinin karalanması (Yazar-Kaçar, 2012: 31) nüshanın Şerîfî'nin elinden çıktığı izlenimi vermektedir. Bilhassa bazı mahlas beyitlerinde farkında olmadan yazılan veya ilk birkaç harfi yazıldıktan sonra fark edilip üstü karalanan *Kuloğlu* ibarelerinin varlığı, nüshanın Şerîfî'nin elinden çıkma ihtimalini güçlendirmektedir. Zira bir müstensihin istinsah ettiği nüshadaki Şerîfî ibarelerinin yerine yanlışlıkla defalarca *Kuloğlu* yazması izahtan uzaktır. Yazı karakterleri birbirinden son derece farklı olan ve müellif nüshaları olduğu anlaşılan yukarıdaki yazmaların kâtiplerinin de farklı kişiler olması gerekir. Bu durumda mahlas değişikliği ihtimali ortadan kalkmalıdır.

Bâğ-ı Behişt'te IV. Murad methinde yazılan kasidenin (v. 7^b-8^a) Şerîfî nüshasında az bir değişiklikle IV. Mehmed³ için düzenlenmesi de (v. 7^a-7^b) mahlas değişikliği ihtimalini zayıflatan bir durumdur. Zira aksi halde bir padişaha sunulan eserin yeniden caize almak ümidiyle ondan sonra tahta çıkan başka bir padişaha sunulduğu ve anlaşılmasın diye de mahlasın değiştirildiği ihtimali söz konusu olacaktır ki, bu pek makul görünmemektedir.

Söz konusu methiye *Bâğ-ı Behişt*'te 20 beyitten oluşmaktadır ve manzumenin IV. Murad methinde yazıldığı 5 beyitte açıkça ortaya konulmuştur:

*Şimdi bu 'asr içre oldur bu ümmet üzre penâh
İdelüm Sultân Murâd'a biz dürûd ile senâ* (4)

*Şöyle kim 'azm-i sefer kılrsa 'Acem iklimine
Nâ-tüvân olup revâfız bula bin dürlü belâ* (14)

*Ala Bağdâd'ı Hudâvire ana feth ü fütûh
Zîrâ geçmişdi mukaddem anlarunla mâcerâ*(15)

*Hazret-i Sultân Murâd'avire nusret Lâ-yezâl
Kahridüp düşmenle rinanun Celâl-i kibriyâ*(18)

*İy KULOĞLI eyle hünkâra du'âyı dem-be-dem
Hak vire sultân Murâd'un her murâdındây imâ*(20)

Şerîfî nüshasındaki methiye ise 17 beyitten oluşmaktadır. *Bâğ-ı Behişt*'teki 14. beyit; 12. beytin ilk mısrası; 15, 18 ve 20. beyitlerin ikinci mısraları bu nüshada yoktur. *Bâğ-ı Behişt*'te 20. beytin "*Hak vire sultân Murâd'un her murâdın dâyimâ*" şeklinde olan ikinci mısrası, Şerîfî nüshasında şiirden çıkarılıp yerine 12. beytin ikinci mısrası yerleştirilmiştir. Yine *Bâğ-ı Behişt*'te 15. beytin "*Zîrâ geçmişdi mukaddem anlarunla mâcerâ*" şeklinde olan ikinci mısrası, Şerîfî nüshasında şiirden çıkarılıp yerine 18. beytin ikinci mısrası yerleştirilmiştir. Ayrıca 4. beytin *Bâğ-ı Behişt*'te "*İdelüm Sultân Murâd'a biz dürûd ile senâ*" şeklindeki mısrası, Şerîfî nüshasında "*İdelüm Gâzî Muhammed Hân için her dem du'â*" şeklinde ve 15. beytin *Bâğ-ı Behişt*'te "*Ala Bağdâd'ı Hudâvire ana feth ü fütûh*" şeklinde olan mısrasının da Şerîfî nüshasında "*Ala dünyâyı Hudâvire ana feth ü fütûh*" şeklinde değiştirildiği görülmektedir.

Bâğ-ı Behişt ve diğer iki büyük eseri *Dîvân-ı Mesâbîh* ile *Dîvân-ı Hümayûn*'da büyük bir çoğunluğu 20 beyitten oluşan şiirler yazan ve yazdığı yüzlerce şiirden de anlaşılacağı üzere manzum söz söyleme konusunda sıkıntısı bulunmayan Kuloğlu'nun kendi orijinal tavrının dışına çıkıp şiirini 17 beyitte bırakması da zayıf bir ihtimal olarak görülmelidir. Ayrıca Şerîfî nüshasındaki methiyenin hangi Mehmed için yazıldığı belli değildir. Oysa Kuloğlu, yazdığı her methiyede, *Bâğ-ı Behişt*'te yaptığı gibi memduhunun ayırt edici vasıflarını belirtmiştir. Mesela *Etvâr-ı Seb'a*'da hatime manzumesinin içindeki

Şu 'Osmânibni Ahmed Hân anundur şimdi bu devrân

³ Şiirdeki ifadelerden hangi Mehmed için yazıldığı anlaşılacakla beraber eldeki veriler uyarınca IV. Mehmed olması gerekir. Zira ileride ortaya konulacağı üzere Şerîfî, Kuloğlu'nun 1638 yılında yazılan eserini kendisine mal etmiştir ve dolayısıyla bu şiir 1603 yılında vefat eden III. Mehmed ve ondan önceki Mehmedler için yazılmış olamaz. Yazmada 1617, 1619 ve 1620 tarihinde üretilen kâğıtlarda yer alan filigranı içeren yaprakların bulunması da (Yazar-Kaçar, 2012: 28) şiirin III. Mehmed'den sonra tahta çıkan bir padişah için yazıldığını gösterir. XVII. asırda istinsah edilen bir nüshanın XX. yüzyılda tahta çıkan V. ve VI. Mehmedler için yazılmış bir methiyeyi ihtiva etmesi de mümkün olmadığına göre, söz konusu methiyenin IV. Mehmed için yazılmış olması gerekir.

Ana 'avnidüp iy Sultân ki mağlûb eyle küffârı (v. 308^a) beytiyle andığı II. Osman'ın künyesini açıkça yazmıştır. *Dîvân-ı Hümayûn*'daki methiyesini "Der-na't-ı Sultân Murâd Hân ibni Sultân Ahmed Hân" serlevhasıyla takdim edip şiirdeki

Husûsan ref'-i bid'atde ne denlü ihtitâm kıldı

Duhân u kahve ref' oldu bu iki bid'at-i 'uzmâ(v. 5^a) beytiyle IV. Murad'ın meşhur bir uygulamasından bahsetmiştir. Diğer bir eseri *Dîvân-ı Mesâbih*'teki methiyeyi de "Der-na't-ı hazret-i sultân ibni sultân es-Sultân Murâd Hân ibni Sultân Ahmed Hân" serlevhasıyla takdim edip şiirdeki

Hudâ kahr eyleye ol düşmenini

Şular kim Râfızî dürehl-i ilhâd

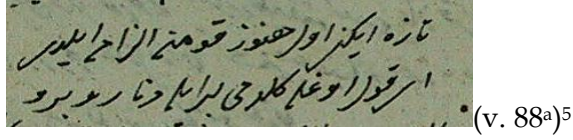
Olara ire hışmı pâdişâhun

Ki Hak'dandilerem feth ola Bağdâd" (v. 4^a) beyitleriyle de memduhun IV. Murad olduğunu açıkça belli etmiştir. Eğer bir mahlas değiştirme durumu olup Kuloğlu, IV. Murad için yazdığı methiyeyi IV. Mehmed'e uyarlayacak olsaydı hem padişahın ayırt edici vasıflarına dair birkaç söz söylemesi hem de IV. Murad hakkındaki mısraları şiirden çıkardıktan sonra bunların yerine yenilerini yazabilmesi beklenirdi. Kaldı ki kendisi bir şeyh olan ve dolayısıyla çevresinde az da olsa bir mürit kitlesi olması beklenen Kuloğlu'nun böyle bir işe meyletmesi çok zayıf bir ihtimaldir. Ayrıca telif kayıtlarından açıkça anlaşıldığı üzere *Bâğ-ı Behişt* (1638), Kuloğlu'nun *Etvâr-ı Seb'a* (1620/1621) adlı eseri ve diğer iki büyük divanından (*Dîvân-ı Hümayûn*, 1635; *Dîvân-ı Mesâbih*, 1635) sonra yazılmıştır. Bir şairin toplamda 25000 civarında beyit içeren dört büyük eser yazdıktan sonra mahlas değiştirme kararı alması ise muhtemel değildir. Şerîfî nüshasında 1617, 1619 ve 1620 tarihinde üretilen kâğıtlarda yer alan filigranı içeren yaprakların bulunması (Yazar-Kaçar, 2012: 28), Şeyh Hacı İlyas'ın önce Şerîfî mahlasını kullanıp sonra *Kuloğlu* mahlasına geçmiş olma ihtimalini akla getirebilir, fakat *Etvâr-ı Seb'a*'nın 1030 (1620/1621) yılında yazılmış olması şairin bu tarihlere de *Kuloğlu* mahlasını kullandığını göstermektedir. *Bâğ-ı Behişt* ise bu tarihten yaklaşık 18 yıl sonra yazılmıştır. Nitekim eserin hatime manzumesinde, bu eserin yazılmaya başlandığı ve bitirildiği tarihler açıkça belirtilmiştir. Buna göre eser, 1637 yılının son aylarında yazılmaya başlanıp üç ay içinde, 1638 yılının ilk aylarında bitirilmiştir.⁴ Ayrıca söz konusu yaprakların üretildiği 1617-1620 tarihleri arasında Osmanlı tahtında Mehmed isimli bir padişahın bulunmaması, Şeyh Hacı İlyas'ın *Etvâr-ı Seb'a*'nın yazıldığı 1620 tarihinden hemen önce kısa bir süreliğine de olsa bu mahlası kullanmış olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Hepsinden ziyade Şerîfî nüshasındaki bazı mahlas beyitlerinde farkında olmadan yazılan veya ilk birkaç harfi yazıldıktan sonra fark edilip üstü karalanan *Kuloğlu* ibarelerinin varlığı da önce gelenin Kuloğlu olmasını gerektirir.

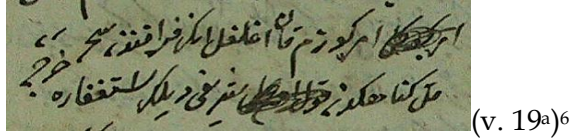
Şerîfî nüshasındaki bazı mahlas beyitlerinde farkında olmadan yazılan veya ilk birkaç harfi yazıldıktan sonra fark edilip üstü karalanan *Kuloğlu* ibarelerinin varlığı, kimin intihal ettiği sorununu da aydınlatıcı nitelikte bir veridir. Bu durum, Şerîfî'nin, *Bâğ-ı Behişt*'i kendi adına kopyalarken aklının eserden uzaklaştığı anlarda *Kuloğlu* ibarelerini mahlas olduğunu fark etmeden imla etmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Aşağıdaki beyitte mahlasın *Kuloğlu* olduğu açıkça görülmektedir:

⁴Receb ayında başlayup Ramazân içre bitürdüm
Kadir gicesi hem cum'a idi ol ihtitâm oldu

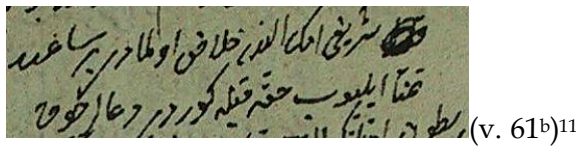
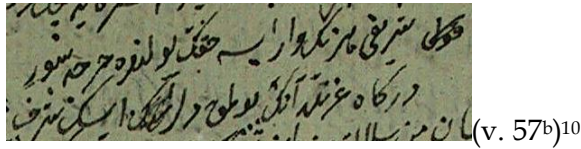
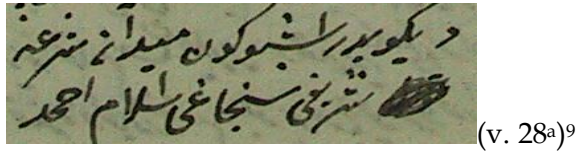
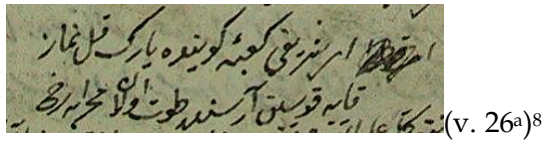
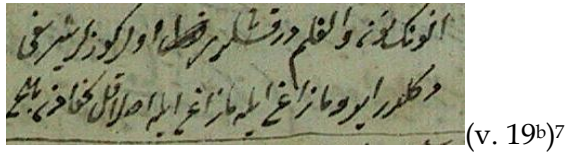
Tamâm bin kırk yedi sâlin eirmiş ditârîh
Bi-hamdi'llâhkitâbumvakt-ı 'asr içre tamâm oldu (Bâğ-ı Behişt, v. 250^a)

Aşağıdaki beytin ikinci mısrasında ise önce *Kuloğlu* yazılmış ve daha sonra bunun mahlas olduğu fark edilerek üstü çizilip *Şerîfî* olarak düzeltilmiştir:

Aşağıdaki beyitlerde ise *Şerîfî*'nin, mahlas olduğunu fark etmeden kopyalamaya başladığı, ancak ilk birkaç harfi imla ettikten sonra farkına varıp üstünü çizdiği örnekler görülmektedir:

⁵Tâze iken ol henûz kavmini ilzâm eyledi

İy KULOĞLI geldi mi bir eyle dânrû-be-rû

⁶İy gözüüm kan ağlaılanun firâkından seher

Kıl günâhundan ~~KULOĞLI~~ ŞERİFİ dilün istiğfâra harc

⁷Anunnünve'l-kalemdür kaşları ~~KUL~~ ol gözleri ŞERİFİ

Degüldür ayrumâ-zâğ ile aslâ kul kefâdan

⁸İy ~~KUL~~ ŞERİFİ Ka'be-i Kûyın dayârün kıl namâz

Kâbe kavseyñ arasında tut olan mihrâba ruh

⁹Diküpdür işbu gün meydân-ı şer'e

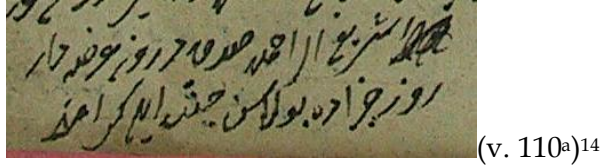
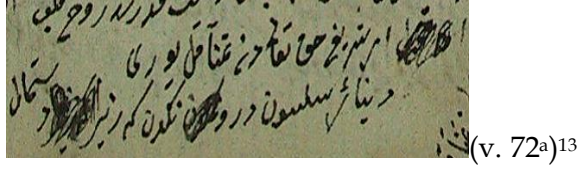
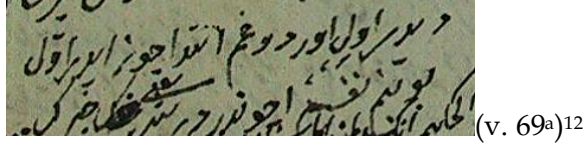
~~KUL~~ ŞERİFİ sancâğ-ı İslâm'ı Ahmed

¹⁰~~KUL~~ ŞERİFİ her nen var ise Hakk'un yolında harca sür

Dergâh-ı izin deanun bulmak diler isen şeref

¹¹~~KUL~~ ŞERİFİ anun elinden halâs olmadı bir sâ'at

Temennâ eyleyüp Hakk'a kıla gördidü'âlar çok

Kuloğlu'nun diğer eserleri ile *Bâğ-ı Behişt* arasındaki şekil ve üslup ortaklıkları da *Bâğ-ı Behişt*'in ona ait olduğunu gösterir. *Bâğ-ı Behişt*'ten üç yıl önce yazılan *Dîvân-ı Mesâbih*, Kuloğlu'nun, şeyhi Âlim Sinan Efendi'nin *Mesâbih* tercümesini nazma çektiği eseridir. Eserde şiirlerden önce ilgili hadisler yazılıp sonra nazmen açıklamaları yapılmıştır. Şiirlerin çoğu yirmişer beyitlik kasidelerdir. Dolayısıyla *Bâğ-ı Behişt* şekil ve yöntem olarak *Dîvân-ı Mesâbih*'le benzerdir. Yine *Bâğ-ı Behişt*'ten üç yıl önce tertip edilen *Dîvân-ı Hümayûn* da ekseriyetle yirmişer beyitlik kasidelerden oluşmaktadır. *Dîvân-ı Hümayûn* ve *Dîvân-ı Mesâbih*'ten on beş yıl önce yazılan *Etoâr-ı Seb'a* da ekseriyetle yirmişer beyitlik kasidelerden oluşmaktadır. Klasik Türk edebiyatında tamamı yirmişer beyitlik kasidelerden oluşan eserler tedvin etmek gibi bir gelenek yoktur. Dolayısıyla yirmişer beyitlik kasidelerden oluşan eser tanzim etme âdeti Kuloğlu'na mahsus bir tarz olarak tescil edilebilir. Bu durumda *Bâğ-ı Behişt*'in Kuloğlu'nun kendine mahsus tarzını yansıtmaması, onun en belirgin vasıflarından birisi olarak gösterilebilir.

Bâğ-ı Behişt'in Kuloğlu'na aidiyetini gösteren başka bir durum da onun diğer eserleriyle *Bâğ-ı Behişt* arasındaki üslup benzerlikleridir. Örneğin Kuloğlu'nun severek kullandığı anlaşılan "kış-ı hasret" tamlamasına hem *Bâğ-ı Behişt*'te hem de *Dîvân-ı Hümayûn*'da rastlanır. Üstelik bu tamlamanın geçtiği beyitlerde bariz bir söyleyiş ortaklığı da söz konusudur.

Kış-ı hasret geleceğinden nigâhun yok gibi
'Andelîbââh idüp verd-i gülistân istedün (*Bâğ-ı Behişt*, v. 156a; Şerîfî, v. 68a)

Kış-ı hasret de gönül murg ı figân ider seher
Ol gül için bil bahâristâna düşdi gönlümüz (*Dîvân-ı Hümayûn*, v. 116b)

Figân u zârı kıldılar bugün bu kış-ı hasretde
Yüzün gülzârını seyritmeg eş ol bülbülân müştâk (*Bâğ-ı Behişt*, v. 143b)

Bülbül-âsâ biz seniün her bâr ı gülzârundayuz
Kış-ı hasretde hemîn feryâd ile zârundayuz (*Dîvân-ı Hümayûn*, v. 117b)

¹²Didi ol urduğum Allâhiçün idi evvel

Bu benüm nefsüm için dürdi ŞERİFİ ~~KUL~~ haberün

¹³İy KULİy ŞERİFİ Hak te'âlâdan temennâ kıl yüri

Dünyâyı silsün derünundan ki zîr-i destmâl

¹⁴KULİy ŞERİFİ ol Ahmed'e sîdk-ı derûmî 'arza var

Rûz-ı cezâda bulasın cennet ile kerâmeti

Yine “*assılu bâzâr*” tamlaması da Kuloğlu’nun eserlerinde sık karşılaşılan bir tabirdir:

*Kim seose seni cümlesine getüre îmân
Pes buncılayın assılu bâzâr ele girmez (Bâğ-ı Behişt, v. 98a; Şerîfî, v. 40a)*

*İyta bîbâ itme sen bu nâle-i bîmâr- ı red
‘Âkıl olan eylemez her assılu bâzâr-ı red(Dîvân-ı Hümâyûn, v. 59b)*

*Pes buyurdun kim şular sıdkıl âîmân getüre
Bu metâ’-ı varunış olassılu bâzâra sal (Bâğ-ı Behişt, v. 165b; Şerîfî, v. 73a)*

*Şolmetâ’-ı hüsnine anun virelden nakd-i cân
Mısr-ı dilde assılu bâzâra düşdi gönlümüz(Dîvân-ı Hümâyûn, v. 117a)*

Aynı kelime gruplarıyla oluşturulan redifler de üslup benzerliğinin göstergesidir:

*Hikmet ile bir yeni sevdâya düşdi gönlümüz
‘Adn içinde cennet-i a’lâya düşdi gönlümüz (Bâğ-ı Behişt, v. 90b; Şerîfî, v. 36a)*

*Bülbül-âsâ vâdî-i gülzâra düşdi gönlümüz
Şebnem olup ol gül-i ruhsâra düşdi gönlümüz (Dîvân-ı Hümâyûn, v. 117a)*

*Cânâ cihânı terk idüp ol Lâ-yezâl’e kıl heves
Terk eyle gayrı sözleri şîrîn makâle kıl heves(Bâğ-ı Behişt, v. 103b; Şerîfî, v. 42a)*

*İy ‘âşık-ı Hak zü’l-celâl ol Müste’ân’a kıl heves
Bulmak diler isen visâl gel Lâ-mekân’a kıl heves (Dîvân-ı Hümâyûn, v. 123b)*

*Fülk-i dil uzatdı yine işbu deryâyâ ayağ
Kim müsemmâ bulmak ister kodı esmâyâ ayağ(Bâğ-ı Behişt, v. 128a; Şerîfî, v. 54a)*

*Sâkî-i devlet uzatdı bezm-i sultâna ayağ
Tâc-ı ‘izzet kodı yine şâh-ı devrâna ayağ(Dîvân-ı Hümâyûn, v. 158b)*

Aşağıdaki beyit ise hem *Bâğ-ı Behişt*’te hem de *Dîvân-ı Hümâyûn*’da bulunmaktadır:

*Dikdi meydân-ı şer’e şâh-ı rüsül
‘Alem-i Lâ-ilâhe illa’llâh(Dîvân-ı Hümâyûn, v. 250a;Bâğ-ı Behişt, v. 203b; Şerîfî, v. 90a)*

Detaylı bir inceleme sonucunda *Bâğ-ı Behişt*’le Kuloğlu’nun diğer eserleri arasındaki söyleyiş benzerliği örneklerini daha da çoğaltmak mümkündür.

Sonuç

Şerîfî *Divanı*’ndaki şüirlerin tamamı, istinsah farkı niteliğindeki cüzi farklar dışında, Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas’ın *Bâğ-ı Behişt* adlı eserinde de vardır. Eldeki verilere göre Kuloğlu’nun mahlas değiştirdiğine dair herhangi bir bilgi veya makul bir ihtimal yoktur. Bu durumda bir intihal söz konusudur. Şerîfî adına istinsah edilen nüshadaki bazı mahlas beyitlerinde farkında olmadan yazılan veya ilk birkaç harfi yazıldıktan sonra fark edilip üstü karalanan *Kuloğlu* ibareleri, Kuloğlu’ndan Şerîfiye doğru bir naklin açık izleridir. Ayrıca Kuloğlu’nun diğer eserleriyle *Bâğ-ı Behişt* arasında had safhada bir üslup ve şekil ortaklığı vardır. Bunlar ve benzeri bütün veriler intihal edenin Şerîfî olduğunu göstermektedir. Şerîfî’nin kimliğiyle ilgili herhangi bir bilgi veya ipucuna ise ulaşılammıştır. Ancak şairliğinin olmadığı ve kendisine ait orijinal

bir eser yazmış olmasının çok düşük bir ihtimal olduğu tahmin edilebilir. Zira Kuloğlu'ndan aldığı şiirlerde değişiklik yapması gerektiği zaman birkaç beyit dahi olsa kendisi yazamayıp ilgili beyitleri şiirden çıkarmayı tercih etmiştir. Böylelikle yirmişer beyitlik kasidelerden oluşan eserin mutata âdetini de yer yer bozmuştur. *Bâğ-ı Behişt*'e birkaç beyit dahi olsa ilave yapacak şiir söyleme kudreti bulunmayan Şerîfî, ilim âlemine Kuloğlu'ndan önce tanıtılmıştır. Bu, hem Kuloğlu hem de Şerîfî'nin eserini orijinal bir eser sanarak yayınlayanlar için büyük bir talihsizlik olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki.
- AYVAZOĞLU, Beşir (1999, Kasım 27). "İntihal", *Aksiyon*(983).
- ÇELTİK, Halil (2005, Kasım). "Rumeli Şairlerinde İntihal ve Tevârüd"*Hece*, S. 107, s. 100-104.
- DURMUŞ, İsmail (2000). "İntihal", *TDİ* (Cilt 22, s. 347-350). İstanbul: TDV.
- ECE, Selami (2002). "İktibas", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 19, s. 39-53.
- İSEN, Mustafa (1997). "Orta Asya Türk Edebî Dilinin Anadolu Türk Edebî Diline Etkisi ve Ahmet Yesevî", *Ötelerden Bir Ses* (s. 294-304), Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- İSEN, Mustafa (1997). "Tevârüd mü İntihal mi", *Ötelerden Bir Ses* (s. 338-344). Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (1045/1635). *Dîvân-ı Hümayûn*, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, No.: 3596.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (1045/1635). *Dîvân-ı Mesâbîh*, Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, No.: 43 Ze 362.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (1053/1643). *Bâğ-ı Behişt*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No.: 45 Hk 6266.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (1030/1620-1621). *Etvâr-ı Seb'a*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, No.: 45 Hk 6266. v.252-308.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (1262/1846). *Bâğ-ı Behişt*, Milli Kütüphane, No.: 06 Mil Yz A 8111.
- ÖZGÜL, M. Kayahan (2005, Kasım). "İntihâl'den Çalıntı'ya, İntikal'den Alıntı'ya", *Hece*, S.107, s. 52-64.
- SERTKAYA, Osman Fikri (1999). "Tevârüd mü? Adaptasyon mu? Nazire mi? Yoksa İntihâl yani 'Sirkat-i Şiir' mi?", *İlmî Araştırmalar*, S. 7, s. 191-199.
- Şerîfî (tarih yok). *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No.: 3398.
- TAŞ, Bünyamin (2013, Mart-Nisan). "Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Külliyyatı", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 35.
- TOLASA, Harun (2002). *XVI. YY.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- YAVUZ, Hilmi (2002, Nisan 24). "Haşim, İntihal ve Metinlerarasılık (1)", *Zaman Gazetesi*.
- YAVUZ, Hilmi (2002, Mayıs 1). "Haşim, İntihal ve Metinlerarasılık (2)", *Zaman Gazetesi*.
- YAZAR, Sadık -KAÇAR, Mücahit (2012). *Şerîfî Dîvânı*, İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık.